

Evropska mreža Ombudspersona za djecu

Izjava s mišljenjem o “Procjeni uticaja na prava djece (PUPD-CRIA)”

Usvojena na 24. Generalnoj skupštini ENOC-a 18. novembra 2020.

‘Nema politike koja je neutralna po djecu. Namjerno ili ne, svaka politika ima pozitivan ili negativan uticaj na živote djece’

Mi, članovi Evropske mreže Ombudspersona za djecu (ENOC), pozivamo naše vlasti, institucije Savjeta/Vijeća Evrope i Evropske Unije da vrše procjenu uticaja na prava djece (PUPD-CRIA na eng.) i ocjenu uticaja na prava djece (OUPD-CRIE na eng.) kao pomoć u integraciji prava djece u pravo, politiku, budžetska izdvajanja i druge administrativne decisions i da promovišu njihovo korištenje među drugim javnim organima. ⁱⁱ

Naše preporuke imaju za cilj da obezbijede poštovanje Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (UNKPD), kao i drugih međunarodnih ugovora o ljudskim pravima koji utiču na prava djece i mladih.ⁱⁱⁱ One takođe treba da pomognu u ostvarenju namjere Savjeta/Vijeća Evrope da pomogne zemljama-članicama u *‘uvođenju i poboljšanju kvaliteta i uticaja procjena uticaja na djecu’*^{iv} - pri tome podržavajući Evropski Parlament i koordinate Evropske komisije u promociji i zaštiti prava djece u svim političkim i zakonskim aspektima.

Razmotrivši obavezu država da realizuju sva prava iz UNKPD i zahtjeve iz člana 4 prema kojima vlasti treba da *preduzmu odgovarajuće zakonske, administrativne i druge mjere za ostvarenje prava priznatih ovom Konvencijom...*^v

Razmotrivši neophodnost poštovanja člana 3 UNKPD prema kome *najbolji interes djeteta* treba da bude primarna briga u svim aktivnostima koja se tiču djece na svim nivoima vlasti i onih koji pružaju javne usluge.

Shvatajući da procjena najboljeg interesa djeteta mora obuhvatiti i *pravo djeteta da izrazi svoje mišljenje slobodno i da se tom mišljenju da značaj* - u svim stvarima koja se tiču djece, u skladu sa članom 12 UNKPD.^{vi}

Uzimajući u obzir potrebu razmatranja uticaja svih vrsta odluka koje se odnose na djecu, grupe djece koje imaju zajedničke karakteristike i pojedinačnu djecu na njihova prava.

ENOC poziva države, nacionalne, regionalne, evropske i međunarodne vlasti i sve druge relevantne aktere da razrade CRIA i CRIE kao mjere za praćenje primjene UNKPD tako da se dalje promoviše vidljiva integracija prava djece u odlučivanje.

European Network of Ombudspersons for Children

1. Šta je to procjena uticaja na prava djece (PUPD) i njegova ocjena (OUPD)?

Komitet za prava djeteta Ujedinjenih nacija priznaje i PUPD i OUPD kao opšte mjere za primjenu UN KPD u skladu s odredbama člana 4. Ovi procesi fokusirani na prava djeteta podržavaju sistematsku procjenu i komunikaciju uticaja predloženih mjera na prava djece i mladih. To su mehanizmi kroz koje razmatramo u kojoj mjeri i kako odluke i radnje koje donose i preduzimaju organi vlasti, institucije i drugi u oblasti prava, politike i prakse utiču na prava djece. Rezultat ovi razmatranja mora biti u pisanoj formi i uz predočavanje dokaza prikupljenih i razmatranih u ovom procesu.

Postoje dvije vrste procesa fokusiranih na prava djece.

- **Procjena uticaja na prava djece (PUPD) - Children Rights Impact Assessment (CRIA)** je prilika da se ispita potencijalni uticaj predloženih zakona, političkih dokumenata, budžeta i drugih administrativnih odluka dok su oni još u fazi izrade i da se po potrebi predlože načini za izbjegavanje ili umanjivanje njihovog negativnog uticaja na prava djece. *To se radi prije nego što se donesu takve odluke ili se preduzmu određene radnje.*
- **Ocjena uticaja na prava djeteta (OUPD) - Child Rights Impact Evaluation (CRIE)** je prilika da se ispitaju željeni i neželjeni uticaji tih izmjena u propisima, političkih odluka i dokumenata, budžetskih izdvajanja i drugih administrativnih na djecu i mlade. *To se radi nakon što se donesu takve odluke ili se preduzmu određene radnje.*

Kako to preporučuje Komitet za prava djeteta Ujedinjenih nacija PUPD i OUPD podrazumijevaju stalni proces procjenjivanja i ocjenjivanja uticaja zakona, političkih dokumenata i odluka, budžeta, programa i usluga na prava djece.

2. Zašto su potrebni PUPD i OUPD?

Komitet za prava djeteta UN-a, UNICEF, ombudspersone/ komesari za prava djece i zagovornici njihovih prava širom planete tvrde da sistematsku procjenu uticaja na prava djece treba vršiti iz sljedećih razloga:

- Djeca imaju prava i potrebe koje se razlikuju od prava i potreba odraslih i treba ih uzeti u obzir.
- Dobrobit djece je od vitalnog značaja za državu sa zdravim društvom i privredom, a ipak rijetko ima prioritet.
- Djeca su uveliko isključena iz donošenja javnih odluka, bez prava glasa i s ograničenom moći zagovaranja, osim putem odraslih.
- Odgovornost vlasti za djecu fragmentira se kroz razne institucije, organe i ustanove.
- Dijeca su rijetko dio konsultacija i njihova opšta vidljivost u procesima vlasti je mala.
- Djeca više koriste i više zavise od javnih usluga nego odrasli, velika je mogućnost negativnog uticaja na djecu nedovljnih ili neuspješnih usluga.
- Djeca imaju manji pristup mehanizmima žalbe, otklanjanja povreda i kompenzacije.^{viii}

3. Učešće djece i uloga PUPD

'Ponekad je učešće jednostavno i svodi se prosto na to da se djecu upita šta misle. Ono ne mora uvijek biti jako komplikovano.'^{ix}

Na Forumu 2020 Evropske mreže mladih savjetnika (ENYA) diskutovano je o pravima djece u procesu odlučivanja. Mladi savjetnici su naglasili značaj pristupa pitanju odlučivanja s aspekta prava i podsjetili države na njihovu obavezu da poštuju, štite i ostvaruju prava djece i mladih u skladu s UNKPD.

Mladi savjetnici dali su sljedeće preporuke za promociju PUPD:

- Države treba da uvedu obavezu vršenja PUPD i da podižu svijest o tome.
- PUPD se mora zasnivati na širokom spektru članova, ažurnim i relevantnim statistikama i informacijama prilagođenima djeci.
- Djeca i mladi moraju biti uključeni u PUPD i OUPD.
- Djeca i mladi moraju biti edukovani o pravima djece što obuhvata i PUPD.
- Odrasli moraju biti edukovani o UNKPD i PUPD.
- Odrasli moraju poštovati mišljenje djeteta i biti otvorenog uma.
- Komesari za djecu i Ombudspersone moraju igrati ulogu u PUPD.
- Moraju postojati posljedice ako nema PUPD ili se ona ne koristi ili nije potpuna.

U njihovoj konačnoj preporuci donesen je spisak tema u kojima treba vršiti PUPD. Na tom spisku su odluke o budžetima i uticaju Covid-19 na prava djece.

Mladi savjetnici dali su sljedeće preporuke o učešću:

- Potrebno je poboljšati pristup učešću za svu djecu i mlade.
- Učešće treba da bude pod uslovima koje određuju djeca i mladi.
- Obezbijediti informacije i edukovati mlade.
- Edukovati odrasle i osvijestiti ih o pravu djece na smisljeno učešće.
- Izraditi digitalne platforme za učešće.
- Više učešće pod vodstvom mladih.
- U različitim zemljama treba procijeniti pravo glasa za mlade.

ENOC podstiče države, nacionalne, regionalne, evropske i međunarodne vlasti i druge relevantne vlasti da usvoje sljedeće preporuke:

1. Zahtjev da se PUPD i OUPD provodi u zakonodavnim, političkim, budžetskim i drugim administrativnim procesima odlučivanja da bi se inkorporisala perspektiva prava djece.

- a) Podržati PUPD i OUPD kroz zakonski mandat da bi oni zakonodavni organi, donosioci političkih odluka, oni koji donose budžet i oni koji provode politiku obezbijedili provođenje PUPD u svim slučajevima donošenja odluka koje se tiču djece, bilo u privatnom ili javnom sektoru.
- b) Razraditi i izvršiti PUPD i OUPD nakon procjene uticaja i ocjene proceduralnih standarda koje je uspostavio Komitet UN-a za prava djece. Ovo se ne odnosi samo na odluke koje imaju direktni uticaj na djecu, nego i na one koje nisu direktno namijenjene djeci, ali na njih utiču.
- c) Precizirati kada, gdje i kako se PUPD i OUPD uklapaju u ciklus razrade zakona, političkih dokumenata, budžeta i administrativnih mjera.
- d) PUPD treba provoditi što ranije u procesu izrade zakona, političkih dokumenata, budžeta i drugih administrativnih mjera. OUPD treba vršiti nakon dogovorenog perioda primjene određene odluke ili mjere.

2. Obezbijediti da prava pojedine djece i grupa djece da ih se čuje i da učestvuju budu ostvarena nakon što se izvrši PUPD i OUPD.

- a) Participacija djece treba da bude smisljena u skladu sa zahtjevima iz Opšteg komentara broj 12 uz Konvenciju UN-a o pravima djeteta.^x
- b) Omogućiti svojoj djeci edukaciju o njihovim pravima, dostupne i inkluzivne, dječjem uzrastu prilagođene informacije, uputstva i podrška da bi im se omogućilo učešće u procesima PUPD i OUPD.

- c) Odrasli treba da budu otvorenog uma i pitaju djecu o njihovom mišljenju na početku procesa PUPD i OUPD da bi se obezbijedilo njihovo. Djeca moraju biti stalno obaviještena i uključena u tekuće procese.
- d) Različite grupe djece, uključujući i osjetljive i marginalizovane treba da budu uključene u PUPD. Ona djeca čija prava će određeni prijedlog imati najviše uticaja moraju dobiti pomoć da bi se obezbijedilo njihovo učešće u procesu PUPD.
- e) Obezbijediti sigurne prostore gdje djeca mogu iskazati svoje mišljenje.
- f) Bilježenje mišljenja djece i navođenje stepena u kome su ta mišljenja poslužila kao ulazne informacije za proces donošenja određenih odluka i davanje povratne informacije djeci o tome kako je njihovo mišljenje uzeto u obzir treba da budu dio procesa PUPD i OUPD.
- g) Komesari za djecu i Ombudspersone mogu igrati ključnu ulogu u PUPD, dajući glas djeci i zalažući se u njihovo ime, posebno za onu djecu koja se ne mogu sama založiti za sebe.

3. Preduzeti potrebne korake za obezbjeđenje odgovarajućih resursa i druge opšte mjere za ostvarenje prava djece u cilju podsticanja procesima PUPD i OUPD.

- a) Podržati PUPD i OUPD raznim alatima, npr. Ključnim pitanjima, šablonima i/ili smjernicama da bi se obezbijedila dosljednost i sveobuhvatnost primjena ovih procesa.
- b) Mora se iz šire perspektive razmotriti koje odredbe o dječjim pravima su relevantne za PUPD i OUPD, ne samo one očigledne.
- c) Obezbijediti da procesi PUPD i OUPD imaju odgovarajuće resurse u smislu vremena osoblja, troškova dodatnih istraživanja i/ili troškova provođenja javnih ili ciljanih konsultacija koje mogu biti ulazni podaci za procjenu i ocjenu.
- d) Davanje podrške procesima PUPD i OUPD kroz program obavezne, stalne obuke i izgradnje kapaciteta za donosiocce odluka na svim nivoima. Obuka treba da obezbijedi informacije o pravima djece, UNKPD, kao i procesima procjene i ocjene uticaja.
- e) Prikupljanje i omogućavanje dostupnosti podataka o djeci i mladima u odnosu na sva prava prema UNKPD kao podrška procesima PUPD i OUPD.

4. Obezbijediti transparentnost procesa PUPD i OUPD, podstaknuti veću odgovornost za odluke koje se donose i navesti obim u kome su djeca uticala na te odluke.

- a) Proces PUPD i OUPD treba što ranije da budu dostupni vanjskoj kontroli putem publikacija i uključivanja raznih aktera.
- b) Kao dio vanjske kontrole, vlasti treba da budu odgovorne za odluke koje donose, moraju objasniti zašto neke preporuke nisu prihvaćene ili provedene u praksu i navesti kako je mišljenje djece razmatrano i kako mu je data dužna pažnja.
- c) U slučajevima kada zakoni, politički dokumenti, budžetske i upravne odluke imaju uticaja na prava djece, a doneseni su bez PUPD, takve odluke treba da budu podložne preispitivanju.
- d) Uspostaviti sistema garantovanja kvaliteta radi poboljšanja procjene i ocjene uticaja na prava djece, npr. omogućavanjem pristupa internim i eksternim stručnim znanjima o pravima djece, identifikovanjem i stavljanjem na uvid primjernih PUPD i OUPD, te razmjenom najboljih praktičnih primjera.
- e) Rad sa članovima ENOC-a na izradi dobrih primjera iz prakse o procesima PUPD i OUPD da bi se podstakla kontrola nakon njihove implementacije.

5. Razrada i širenje znanja i razumijevanja procesa PUPD i OUPD.

- a) Evropske institucije i vlade treba da podrže program interdisciplinarnog istraživanja na državnom i međunarodnom nivou da bi se poboljšalo razumijevanje i obezbijedile ulazne informacije za razvoj procesa procjene uticaja na prava djece.
- b) Komitet UN-a za prava djece treba da realizuje jednodnevnu opštu diskusiju o procjeni uticaja na prava djece i da obezbijedi dalje smjernice i preporuke o PUPD i OUPD kroz izradu opštih komentara.

ENOC će raditi sa Savjetom/Vijećem, institucijama EU, međunarodnim i drugim relevantnim vlastima na promociji i praćenju primjene ovih preporuka putem 1) zagovaranja njihovog usvajanja, 2) razmjene našeg kolektivnog znanja, učenja i razumijevanja procesa PUPD i OUPD i 3) po potrebi, reagovati u slučaju njihove slabe realizacije.

- ¹ UNICEF i Evropska Komisija (2014) [Modul Alata za prava djece 5: Procjene uticaja na djecu](#) 1.1. Njujork: UNICEF.
- ² ENOC je organ koji se sastoji od 43 nezavisne institucije za prava djece u sklopu Savjeta/Vijeća Evrope čiji je glavni cilj čuvanje i promocija osnovnih prava djece i mladih.
- ³ Preporuke ENOC-a zasnivaju se na međunarodnim standardima o pravima djece, mišljenjima članova ENOC-a, Sintetičkom izvještaju ENOC-a o PUPD i mišljenjima Evropske mreže mladih savjetnika - ENYA.
- ⁴ Savjet/Vijeće Evrope (2016) [Strategija za prava djeteta: 2016-2021](#), stav.28.
- ⁵ Član 4 Konvencije UN-a o pravima djeteta.
- ⁶ UN Komitet za prava djeteta (2013) Generalni komentar br.14 o pravu djeteta da se primarno razmatra njegov najbolji interes (čl.3, stav.1), stav 43.
- ⁷ UN Komitet za prava djeteta (2003) Generalni komentar br.5 Generalne mjere o primjeni Konvencije UN-a o pravima djeteta (članovi.4, 42 i 44. stav.6). stav 45.
- ⁸ Corrigan, C (2006) [Izrada i primjena izjava o uticaju na djecu u Irskoj](#) Dublin: Kancelarija ministra za djecu; Hanna, K, Hassall, I and Davis, E (2006) [Izvještavanje o uticaju na djecu](#), u Žurnalu o socijalnoj politici Novog Zelanda, br.29, pp.32-42; Hanna, K and Mason, N (2011) [Stavljanje prava djece u centar izrade politike](#), p.10, Vašington, DC: Prvo se fokusirajmo na djecu; Paton, L and Munro, G (2006) [Procjena uticaja na djecu: Model za procjenu uticaja na djecu SCCYP](#), Edinburg: Komesar za djecu i mlade Škotske (CYPCS); UNICEF Kanada (2014) [Procjena uticaja na prava djece: osnove. Dokazi koje je dostavio Unicef Canada Stalnom komitetu o ljudskim pravima, 3. feb 2014](#), Toronto: Unicef Kanada.
- ⁹ ENYA Mladi savjetnik, ENYA Forum, 4. oktobar 2020.
- ¹⁰ UN Komitet za prava djeteta (2009) Generalni komentar br.12 Pravo djeteta da se čuje, stav 133-134.

ENOC sufinansiraju Prava Evropske Unije kroz Program za ravnopravnost i građanstvo (REC 2014-2020). Sadržaj ove publikacije predstavlja isključivo mišljenje ENOC-a i spada u njegovu odgovornost. Evropska Komisija ne prihvata nikakvu odgovornost za korištenje informacija koje ona sadrži.